

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΖ΄ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

26 - 28 Μαΐου 2006

Πρακτικά

Τόμος Α΄

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2007

Ελευθέριος Λ. Βέτσιος

*Αξιώσεις του Αλή Πασά των Ιωαννίνων στην περιοχή του
Αμβρακικού κόλπου στα τέλη του 18ου αιώνα*

Κατά τα τέλη 18ου και την αρχή του 19ου αιώνα η οθωμανική εξουσία στις βαλκανικές επαρχίες ήταν στο μεγαλύτερο μέρος της καθαρά τυπική. Η διοίκηση των περιοχών αυτών είχε ξεφύγει ουσιαστικά από τη δικαιοδοσία του Σουλτάνου και περιήλθε στα χέρια τολμηρών και φιλόδοξων πασάδων που δημιουργούσαν αυτόνομα ή ημιαυτόνομα κρατίδια για τους εαυτούς τους και τις οικογένειές τους¹. Αναμφισβήτητα ο πιο σπουδαίος και ονομαστός από όλους αυτούς τους ισχυρούς επαρχιακούς διοικητές των Βαλκανίων ήταν ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων (1750-1822).

Κύριος στόχος της πολιτικής του Αλή πασά τη συγκεκριμένη περίοδο ήταν η οικονομική του ευρωστία, προϋπόθεση βασική της πολιτικής και στρατιωτικής ισχύος. Στο πλαίσιο της υλοποίησης του στόχου αυτού εντάσσεται και η προσπάθεια του πασά της Ηπείρου να κυριαρχήσει στην ευρύτερη περιοχή του εγιαλειού της Ρούμελης με την προσάρτηση νέων εδαφών. Οι επεκτατικές κινήσεις του Αλή σε βάρος γειτονικών του περιοχών ήταν απόλυτα συμβατές με τον κεντρικό άξονα της πολιτικής του, δηλαδή την οικονομική ισχύ και την επέκταση της πολιτικής ισχύος εντός των ορίων της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας².

Η παρούσα μελέτη έχει ως στόχο να παρουσιάσει τις αξιώσεις που πρόβαλε ο Αλή πασάς των Ιωαννίνων στην περιοχή του Αμβραχικού κόλπου στα τέλη του 18ου αιώνα, λίγο διάστημα πριν την κατάλυση της Γαληνότητας Δημοκρατίας. Στηρίζεται σε ανέκδοτο αρχειακό υλικό που προέρχεται από τα κρατικά αρχεία της Βενετίας και ειδικότερα το φάκελο Νο 241 της σειράς Senato,

1. Οι Οθωμανοί χρονογράφοι συνήθως ονομάζουν αυτούς τους επαρχιακούς διοικητές müteğallibe (σφετεριστές εξουσίας) ή απλά hanedan (οικογένειες ευγενών), ενώ νεότεροι ιστορικοί τους κατατάσσουν στην τάξη των αγιάνηδων (ayan) ή των derebey (αρχόντων των κοιλάδων). Περισσότερα βλ. Δ. Ν. Σκιώτης, «Από ληστής πασάς – πρώτα βήματα στην άνοδο του Αλή πασά των Γιαννίνων (1750-1784)», *Θησαυρίσματα* 6 (1969), σ. 258, υποσ. 3. Επίσης βλ. J. Hobhouse, *A Journey through Albania and other Provinces of Turkey in Europe and Asia to Constantinople during the years 1809 and 1810*, τ. 1, London 1813, σσ. 160-161. – Μ. Κοκολάκης, *Το ύστερο Γιαννιώτικο πασαλίκι – Χώρος, διοίκηση και πληθυσμός στην Τουρκοκρατούμενη Ήπειρο (1820-1913)*, Αθήνα 2003, σσ. 122-125.

2. Γενικότερα για τους στρατηγικούς άξονες της πολιτικής του Αλή πασά απέναντι στην Πύλη βλ. Γ. Σιορόκας, *Η εξωτερική πολιτική του Αλή Πασά των Ιωαννίνων – Από το Τίλαιτ στη Βιέννη (1807-1815)*, Ιωάννινα 1999, σσ. 227-262. – Β. Δ. Ψιμούλη, *Σούλι και Σουλιώτες*, Αθήνα 2005, σσ. 343-349.

Dispacci Ambasciatori Costantinopoli. Είναι γνωστό άλλωστε ότι η Βενετία διατηρούσε πολλών ετών παράδοση δοκιμασμένης και αξιόπιστης πολιτικής αλληλογραφίας πάνω στις οθωμανικές υποθέσεις. Έπειτα η Δημοκρατία του Αγίου Μάρκου, αν και δεν ήταν πια η δεσπόζουσα ναυτική δύναμη στη Μεσόγειο, κατείχε ακόμη τα Επτάνησα, μια συστάδα νησιών λίγα μόνο μίλια από τις ηπειρωτικές ακτές, καθώς επίσης και τέσσερις μικρές, αλλά στρατηγικές βάσεις στις ακτές της ίδιας της Ηπείρου: την Πάργα, την Πρέβεζα, τη Βόνιτσα και το Βουθρωτό. Έτσι οι Βενετοί φρόντιζαν να είναι πάντα καλά πληροφορημένοι στα ηπειρωτικά ζητήματα, που ήταν ζωτικά για την ασφάλειά τους, αλλά και τη διατήρηση της εμπορικής τους παρουσίας στην περιοχή. Εξετάζοντας παράλληλα το αρχαιακό υλικό παρατηρούμε τη συστηματικότητα με την οποία η βενετική διοίκηση κατέγραφε με εκθέσεις, αναφορές και εποπτικό-σχεδιαστικό υλικό όλα τα θέματα που την απασχολούσαν. Το υλικό όμως που εντυπωσιάζει ιδιαίτερα είναι το χαρτογραφικό-σχεδιαστικό, το οποίο παρήγαγαν οι αρμόδιες υπηρεσίες και οι υπεύθυνοι αξιωματούχοι της Γαληνότατης για στρατιωτικούς επιτελικούς σκοπούς, παρουσιάζοντας ταυτόχρονα σχεδίαση, εκπληκτικής ακρίβειας ορισμένες φορές, των περιοχών, όπου λάμβαναν χώρα τα γεγονότα.

Σε όλη τη διάρκεια του 18ου αιώνα η κυριαρχία του Αμβρακικού κόλπου αποτέλεσε ένα ακανθώδες θέμα που δημιουργούσε προβλήματα στις σχέσεις Οθωμανών και Βενετών. Η συνθήκη του Passarowitz (1718) άφηνε ανοικτό το θέμα της κυριότητας του κόλπου, καθώς τα άρθρα 4 και 5 της βενετο-οθωμανικής συνθήκης δεν καθόριζαν με σαφή τρόπο ποιο από τα δύο κράτη θα είχε τον έλεγχο του³. Οι κατά καιρούς προσπάθειες Βενετών και Οθωμανών για τη δι-

3. Η συνθήκη του Passarowitz υπογράφηκε στις 21 Ιουλίου 1718 από τον αυτοκράτορα της Αυστρίας Κάρολο ΣΤ΄ και τον σουλτάνο Αχμέτ Γ΄. Η ομώνυμη εμπορική συνθήκη υπογράφηκε λίγες μέρες αργότερα στις 27 Ιουλίου. Για το κείμενο της συνθήκης βλ. V. Bianchi, *Istorica relazione della Pace di Posarowitz*, Πάντοβα, Manfrè, 1719, σσ. 169-189 (όπου σε λατινική διατύπωση παρατίθεται το κείμενο της συνθήκης μεταξύ της Αυτοκρατορίας και της Υψηλής Πύλης, που αποτελείται από 20 άρθρα) και 222-236 (όπου σε λατινικό κείμενο παρατίθεται η εμπορική συμφωνία μεταξύ της Αυτοκρατορίας και της Υψηλής Πύλης, που αποτελείται από 20 άρθρα). – *Raccolta dei Trattati e delle principali convenzioni concernenti il commercio e la navigazione dei sudditi Austriaci negli stati della Porta Ottomana*, Βιέννη 1844, σσ. 4-32. – G. Noradounghian, *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, τ. 1 (1300-1789), Paris 1897, No 19 Traité de paix avec l'Autriche, σσ. 208-216 και No 20 Traité de commerce et de navigation avec l'Autriche σσ. 220-227. I. de Testa, *Recueil des traités de la Porte Ottomane avec les Puissances étrangères*, τ. 9 (Autriche), Paris 1898, σσ. 73-89. Για τα άρθρα της Βενετο-οθωμανικής συνθήκης του Passarowitz (1718) βλ. V. Bianchi, *ό.π.*, σσ. 190-214 (όπου σε λατινική διατύπωση παρατίθεται η συνθήκη μεταξύ της Βενετίας και της Πύλης, που απο-

ευθέτηση αυτής της εκκρεμότητας δεν φαίνεται να οδήγησαν σε ουσιαστικό αποτέλεσμα⁴. Οι Βενετοί κατά τον 18ο αιώνα θεωρούσαν τον εαυτό τους κυρίαρχο της θαλάσσιας περιοχής του κόλπου, καθώς είχαν, κατά τη δική τους εκτίμηση, και τον έλεγχο του στομίου του Αμβρακικού λόγω της κατοχής του φρουρίου της Πρέβεζας⁵. Έτσι ανέλαβαν την προστασία των εμπορικών πλοίων, που έπλεαν στον κόλπο, από τη δράση των πειρατών, περιπολώντας στα ύδατά του με δικά τους πολεμικά πλοία. Παράλληλα απαιτούσαν την καταβολή τελωνειακών δασμών από όλα τα εμπορικά που περνούσαν από το στόμιο του κόλπου. Από την άλλη πλευρά οι οθωμανικές αρχές θεωρούσαν τουρκικό έδαφος την περιοχή της Runta (τοποθεσία, που βρισκόταν στα ανατολικά του φρουρίου της Πρέβεζας, στην απέναντι στεριά της εισόδου του κόλπου, στον σημερινό νομό Αιτωλοακαρνανίας)⁶, κατείχαν μέσα στην περιοχή του κόλπου ιχθυοτροφεία και αλυκές, αμφισβητούσαν την καταβολή τελωνειακών δασμών στους Βενετούς της Πρέβεζας, ενώ επέβαλλαν δικούς τους δασμούς στα πλοία που αγκυροβολούσαν στις σκάλες εσωτερικά του κόλπου. Την περιπολία, όμως, και την προστασία των πλοίων εντός των υδάτων του Αμβρακικού άφησαν οι Τούρκοι στους Βενετούς, αποφεύγοντας έτσι τις μεγάλες δαπάνες που απαιτούσε μια τέτοια επιχείρηση⁷, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι αναγνώριζαν και

τελείται από 26 άρθρα). Για τα άρθρα 10-25 της συμφωνίας της 21 Ιουλίου 1718 ανάμεσα στη Βενετία και Τουρκία βλ. επίσης στον I. de Testa, *ό.π.*, τ.1 (France), Paris 1864, σσ. 218-224. – Δ. Χατζόπουλος, *Ο τελευταίος Βενετο-Οθωμανικός πόλεμος 1714-1718*, Αθήνα 2002, σσ. 456-481. Για τη συνθήκη του Passarowitz βλ. επίσης E. Musatti, *Storia di Venezia*, τ. 2, Venezia 1969, σσ. 107-124. – R. Mantran, "Venezia e i Turchi (1650-1797)", *Venezia e i Turchi*, Μιλάνο 1985, σ. 267. – I. K. Χασιώτης, *Οι Ευρωπαϊκές Δυνάμεις και η Οθωμανική Αυτοκρατορία*, Θεσσαλονίκη 2005, σσ. 213-218.

4. Για μια τέτοια προσπάθεια που έγινε πιθανόν στα 1777 βλ. A.S.V., P.T.M., f. 1028, Copia, traduzione di lettera scritta all' Illustrissimo et Eccellentissimo Signor Giacomo Nani Cavalier Provveditor General da Mar da Ismail Efendi Cadi dell' Arta, χωρίς χρονική ένδειξη.

5. Για τα όρια της βενετικής κτήσης στην περιοχή της Πρέβεζας βλ. E. Βέτσιος, *Η διπλωματική και οικονομική παρουσία των Βενετών στην περιοχή της Άρτας κατά τον 18ο αιώνα*, Θεσσαλονίκη 2004, σ. 108, όπου και σχετική βιβλιογραφία.

6. Για την περιοχή της Runta και την κατοχή της βλ. E. Βέτσιος, *ό.π.*, σσ. 109-111.

7. A.S.V., P.T.M., f. 867, No 10, 1 Ιουλίου 1726. Σε επιστολή του Γάλλου προξένου G. Dubroca στα 1705 (βλ. Σ. Μάξιμος, *Η αυγή του ελληνικού καπιταλισμού*, σ. 51) αναφέρονται σχετικά: «Ο κόλπος μας (της Πρέβεζας) δεν έχει κουρσάρους, ούτε από τη Σένια (Sinpa, Seigne ή Zegna: παράλια δαλματική πόλη), ούτε καμιάς άλλης εθνικότητας. Θα ήτανε άλλωστε αδύνατο να μας συμβεί κακό, χωρίς να φέρει την ευθύνη η Δημοκρατία της Βενετίας, επειδή ο Τούρκος της ανεγνώρισε το δικαίωμα να καταδαφίσει το φρούριο της Πρέβεζας, με τον όρο ότι η (Βενετία) θα κρατή τον κόλπο ελεύθερο επί ποινή αποζημιώσεως (για ό,τι ήθελε συμβή)».

την κυριαρχία των Βενετών στον κόλπο⁸. Αυτό ήταν, λοιπόν, το καθεστώς που επικράτησε στον έλεγχο της θαλάσσιας περιοχής του κόλπου ολόκληρο σχεδόν τον 18ο αιώνα. Ένα καθεστώς αμφισβητήσεων, διεκδικήσεων και αντιθέσεων, που δημιουργούσε προβλήματα και έριδες μεταξύ Οθωμανών και Βενετών της περιοχής.

Ο Αλή πασάς στα 1796 καταφέρνει, με τις διασυνδέσεις που διατηρούσε στην Κωνσταντινούπολη, να αποκτήσει την ισόβια εκμίσθωση (μαλικιανέ) του βουϊβοδαλικιού της Άρτας, εξασφαλίζοντας με αυτόν τον τρόπο τον πλήρη οικονομικό και διοικητικό έλεγχο του ομώνυμου καζά⁹. Στη συνέχεια, αξιολογώντας από τη μια μεριά τη νευραλγική θέση του Αμβρακικού κόλπου, με το σύμπλεγμα των μικρών νησιών που υπήρχαν στην ανοιχτή θαλάσσια περιοχή του, για την ενίσχυση τόσο της στρατιωτικής όσο και της εμπορικής παρουσίας του στην περιοχή και εκμεταλλευόμενος από την άλλη την ασάφεια των βενετο-οθωμανικών συνθηκών για το καθεστώς κυριαρχίας του, προσπάθησε να επεκτείνει την εξουσία του σε αυτόν. Παράλληλα η εμφανής υποχώρηση της βενετικής ισχύος σε όλη τη διάρκεια του 18ου αιώνα βοηθούσε τέτοιου είδους ενέργειες.

Τα σχέδια του Αλή πασά φυσικά για την επέκταση της κυριαρχίας του στον Αμβρακικό κόλπο άρχισαν από το 1790 όταν άρχισε να κτίζει οικοδομήματα στην περιοχή Κόκκινο, απέναντι από την Πρέβεζα, με το πρόσημα ότι θα χρησιμοποιούν για αποθήκες εμπορευμάτων, στην πραγματικότητα όμως θα χρησιμοποιούν ως οχυρά. Η ανέγερση αυτών των κτισμάτων στο Κόκκινο δημιουργούσε ανησυχίες στην βενετική ηγεσία, καθώς ο Αλή πασάς θα μπορούσε εξοπλίζοντας με κανόνια τα οχυρά να τα χρησιμοποιήσει ως μέσο για την επιβολή της εξουσίας του σε όλο τον κόλπο, αλλά και ως προγεφύρωμα για σχεδιαζόμενη ίσως απόβασή του στα Επτάνησα¹⁰. Η ενέργεια αυτή του Αλή πασά προκάλεσε

8. M.C.C., Mss P.D., b. 629c, Άρτα 19 Ιουνίου 1760, όπου ο καδής της Άρτας Ali effendi ισχυριζόταν ότι η Βενετία δεν έχει κανενός άλλου είδους δικαιοδοσία στον Αμβρακικό κόλπο, παρά μόνο να περιπολεί στα ύδατά του και να προστατεύει τις ακτές.

9. Βλ. Κ. Δ. Μέρτζιος, «Ανέκδοτα Ιστορικά Στοιχεία περί Αλή Πασά Τεπελενλή», *Ηπειρωτική Εστία*, τ. 3 (1954), σ. 346-7. Π. Αραβαντινός, *Χρονογραφία της Ηπείρου των τε ομόρων Ελληνικών και Ιλλυρικών χωρών διατρέχουσα κατά σειράν τα εν αυταίς συμβάντα από του σωτηρίου έτους μέχρι του 1854*, τ. 1, Αθήναι 1856, σ. 286. – Σ. Π. Αραβαντινός, *Ιστορία Αλή πασά του Τεπελενλή*, τ. 1, Αθήνα 2004, σσ. 89-90. – Μ. Κοκολάκης, *ό.π.*, σ. 124.

10. Βλ. Κ.Δ. Μέρτζιος, *ό.π.*, σ. 266 όπου ο έκτακτος προβλεπτής Λευκάδας Α. Soranzo σε επιστολή του με χρονική ένδειξη 11 Μαρτίου 1792 αναφέρει μεταξύ άλλων στον Γενικό προβλεπτή: «...ο Αλής σκοπεύει να φέρει κατοίκους στο μεγάλο του φέουδο «το Κόκκινο», το οποίο αυξηθέν προσφάτως εκτείνεται μέχρι της Βόνιτσας αφ' ενός και αφ' ετέρου μέχρι της θέσεως Δέματα, απέ-

μάλιστα την αντίδραση του τότε βενετού βάλιου στην Κωνσταντινούπολη Foscarini, που στηριζόμενος στο άρθρο 12 της συνθήκης του Passarowitz¹¹ ζήτησε από την Υψηλή Πύλη να επέμβει ώστε να σταματήσουν τα οχρωματικά έργα και να αποτραπεί ένα διπλωματικό επεισόδιο που θα όξυνε τις βενετο-οθωμανικές σχέσεις¹². Ως προς το ζήτημα της κατάληψης των Επτανήσων πρέπει πάντως να τονιστεί ότι η στάση του Αλή πασά σε όλη την περίοδο της εξουσίας του ήταν μάλλον υποτονική. Η υποτονικότητα δεν μπορεί παρά να οφείλεται στην αδυναμία του πασά των Ιωαννίνων να παρατάξει επαρκείς αριθμητικά και ποιοτικά δυνάμεις, αλλά και να αναλάβει το οικονομικό κόστος, για να καταλάβει εδάφη, η φύλαξη των οποίων θα τον ενέπλεκε σε υποχρεώσεις με σαφώς αρνητικά οικονομικά αποτελέσματα. Πιθανόν επίσης να φοβούνταν την αποτυχία, που θα ήταν καίριο πλήγμα για το κύρος και την ισχύ του¹³.

ναντι του αύλακος της Αγίας Μαύρας. Από το άλλο μέρος φθάνει μέχρι των ακτών της θαλάσσης και από βορρά καταλήγει εις τον κόλπον της Πρεβέζης, απο την οποίαν χωρίζεται από την είσοδον του Αμβρακικού κόλπου, εις το στόμιον του οποίου ευρίσκεται η πόλις της Πρεβέζης, της οποίας η ευνοϊκή θέσις διά το εμπόριον την κατέστησεν ανθηράν και πυκνοκατοικημένην. Από το απέναντι μέρος, όπου ακόμη υφίστανται υπολείμματα παλαιών τειχών, φαίνεται ότι ο Πασσάς θέλει να ανεγείρη αποθήκας, ίνα τοποθετή τα προϊόντα του και νομίζω ότι η εγκατάστασις τοιούτων οικοδομών τόσοσ πλησίον, καίτοι πρόκειται τώρα περι μικρών εγκαταστάσεων, αι οποία όμως συν τω χρόνω ημπορούν να επεκταθούν, αποτελούν κίνδυνον διά τα συμφέροντά μας εν Πρεβέζη και εις την γενικήν κατάστασιν των συνόρων, διότι δεν δυνάμεθα μετ' αδιαφορίας νά βλέπωμεν τόσοσ πλησίον ένα φιλόδοξον άνθρωπον και πλούσιον και λίαν ισχυρόν παρά τη Υψηλή Πύλη, η οποία αδυνατεί κάποτε να αντιδρά, λόγω της αποστάσεως, εις τας τάσεις προς ανεξαρτησίαν των κατά τόπους Διοικητών Επαρχιών...».

11. Το άρθρο 12 αναφέρει μεταξύ άλλων: «Στο καθένα από τα μέρη θα επιτραπεί η επιδιόρθωση, η επισκευή και η οχύρωση των ήδη κατεχομένων φρουρίων, αλλά όχι η ανέγερση εξ ολοκλήρου άλλων φρουρίων κοντά στα σύνορα», βλ. Δ. Χατζόπουλος, *ό.π.*, σ. 463.

12. Βλ. Κ. Δ. Μέρτζιος, *ό.π.*, σσ. 344-345 όπου σε επιστολή του γενικού προβλεπτή της θάλασσας προς το δόγη με χρονική ένδειξη 28 Φεβρουαρίου 1794 αναφέρονται τα εξής: «Εξακολουθούν αι προετοιμασίαι του Αλή πασά δια τα έργα εις το Κόκκινο. Εις τα δύο άκρα έναντι της Πρεβέζης, εις το στόμιον του λιμένος, πρόκειται να ανεγείρει ένα μεγάλο τετράγωνο όμοιον με του Λούρου, εις τα πλευρά του οποίου θα ανεγείρει αποθήκας, ενώ εις τας γωνίας θα κάμει φρούρια, τα οποία λέγουν ότι θα χρησιμεύσουν ως καταφύγια των εργατών που θα φυλάσσουν τας αποθήκας... Μεγάλη ανησυχία σημειούται εις τους κατοίκους της Πρεβέζης από τα τολμηρά αυτά σχέδια του Αλή πασά. Ανέφερα τα καθέκαστα και εις τον παρὰ τη Υψηλή Πύλη βάλιου και ελπίζω να αποσπάσει καμμίαν διαταγήν, ίνα σταματήσουν τα σχεδιαζόμενα έργα. Αλλά δεν γνωρίζω κατά πόσον θα είναι αποτελεσματικαί αι διαταγαί προς τον Αλήν της Υψηλής Πύλης. Η τωρινή ηπιότης, η κατάπτωσις του κράτους εκείνου, αφυπνίζει και ενθαρρύνει το πνεύμα της ανεξαρτησίας των κατά τόπους διοικητών εις τας απομεμακρυσμένας επαρχίας και ο Αλής έχει την ιδιοφυίαν με όλα τα μέσα να αγνοήσει τας διαταγάς του ηγεμόνος του και να προβάλλει αντίστασιν».

13. Βλ. Γ. Σιορόκας, *ό.π.*, σσ. 294-304.

Από τα μέσα περίπου της τελευταίας δεκαετίας του 18ου αιώνα ο Αλή πασάς, για να επιβάλλει την κυριαρχία του στον Αμβρακικό, προσπάθησε να εντάξει στη δικαιοδοσία του τις δύο νησίδες στα ανοιχτά του κόλπου Κορακονησιά¹⁴ και Βουβάλα, που βρισκόταν υπό αμφισβητούμενο καθεστώς κυριαρχίας. Η σημασία της κατάληψης των δύο αυτών νησίδων ήταν προφανής. Η επίκαιρη θέση τους στο κέντρο του Αμβρακικού κόλπου, τις καθιστούσε ιδανική θέση για τον έλεγχο του. Κατασκευάζοντας οχυρά στις δύο νησίδες, τα οποία θα επάνδρωνε με ικανό αριθμό στρατιωτών, και εξοπλίζοντας πλοία που θα περιπολούσαν εντός του κόλπου ο Αλή πασάς θα είχε τη δυνατότητα να εποπτεύει κάθε κίνηση των Βενετών, με άμεσο στόχο να εξουδετερωθεί ή, τουλάχιστο, να υπερκερασθεί η βενετική ναυτική παρουσία στην περιοχή. Παράλληλα θα έλεγχε κάθε εμπορικό πλοίο που έπλεε εντός αυτού, καθώς ο Αμβρακικός, που θεωρούνταν από τις καλύτερες και πιο φυσικές λεκάνες της Μεσογείου, πρωτοστατούσε και στη διακίνηση εμπορευμάτων που προέρχονταν ή προοριζόνταν για την Ήπειρο και την Θεσσαλία. Με την επιβολή μάλιστα των ανάλογων δασμών στη διακίνηση των εμπορευμάτων ο Αλής θα αποκόμιζε σημαντικά χρηματικά ποσά, μεγάλο μέρος των οποίων θα εισέρρεε στα ταμεία του ως καθαρό όφελος. Επιπλέον οι νησίδες αυτές θα αποτελούσαν ένα ισχυρό προγεφύρωμα για πιθανές επεκτατικές κινήσεις, στο άμεσο ή μακρινότερο μέλλον σε βάρος των βενετικών κτήσεων στην περιοχή (Βόνιτσα, Πρέβεζα, Πάργα, Επτάνησα). Τέλος η προσπάθεια κυριαρχίας του στην θαλάσσια περιοχή του Αμβρακικού αναδεικνύει και την στρατηγική στόχευση του Αλή να διατηρήσει με κάθε τρόπο τη φήμη του ισχυρού στους κύκλους των άμεσα υποτελών του ή των επίδοξων διεκδικητών της θέσης του. Έτσι ο Αλή πασάς, με διαδοχικές και μελετημένες κινήσεις¹⁵, θα επεξέτεινε και θα ισχυροποιούσε τη δικαιοδοσία του και σε περιοχές που ήταν άλλοτε ασθενής, με αποτέλεσμα να ελέγχει στρατιωτικά και εμπορικά την ευρύτερη περιοχή του Αμβρακικού¹⁶.

14. Για την Κορακονησιά βλ. Ξενόπουλος Σ. ο Βυζάντιος, *Δοκίμιον Ιστορικόν περί Άρτης και Προβέζης*, Άρτα 1986 (= εν Αθήναις 1884), σ. 321.

15. Όπως επισημαίνει ο γάλλος J. Bessières (*Mémoire sur la vie et la puissance d' Ali Pasha visir de Janina*, Paris 1820, σ. 21) «μ' ένα μοναδικό κτύπημα πετυχαίνει ταυτόχρονα πολλούς στόχους».

16. Ο Γ. Άρς (*Η Αλβανία και η Ήπειρος στα τέλη του ΙΗ' και στις αρχές του ΙΘ' αιώνα*, Αθήνα 1994, σ. 204) αναφέρει σχετικά: «(Στα 1796 ο Αλή πασάς) καταλαμβάνει και τα νησιά του Αμβρακικού κόλπου για να τα χρησιμοποιήσει σε ναυτική βάση του στολίσκου του. Οι επιτυχίες του Αλή πασά ενόχλησαν τους Βενετούς, επειδή έβλεπαν να κινδυνεύουν η Πρέβεζα και η Βόνιτσα, η κατοχή των οποίων τους επέτρεπε να ελέγχουν όλο το εμπόριο του κόλπου. Οι Βενετοί υπήρξαν πάντα εχθρικοί προς τον Αλή πασά, και γι' αυτό το λόγο οι πράκτορές τους προμήθευαν με όπλα και πολεμοφόδια τους Σουλιώτες, τους Παραμυθιώτες και οποιονδήποτε άλλο τον αντιμαχόταν».

Αφορμή για την υλοποίηση του σχεδίου της κατάληψης των δύο νησίδων έδωσε η έκκληση που απηύθυνε ο ηγούμενος της μονής της Κορακονησίας¹⁷ προς τον Αλή πασά ώστε να θέσει αυτός υπό την κυριαρχία του το νησί. Με το νέο καθεστώς κυριαρχίας ο ηγούμενος ευελπιστούσε ότι θα είχε υπό τον έλεγχό του το νησί, δικαίωμα που θα του παραχωρούσε ο ηγεμόνας των Ιωαννίνων. Ο Αλή πασάς μάλιστα κάλεσε αξιωματούχο από την Κωνσταντινούπολη στην περιοχή, που θα διενεργούσε επί τόπου έρευνα, ώστε κάθε ενέργεια προσάρτησης των αμφισβητούμενων νησίδων να μην αντιβαίνει στις βενετο-οθωμανικές συνθήκες, αλλά και να είναι νομικά κατοχυρωμένη με την έκδοση φερμανιού κυριότητας από την Πύλη¹⁸.

Ο αξιωματούχος της Υψηλής Πύλης, που διενήργησε την έρευνα, εξέδωσε πόρισμα σύμφωνα με το οποίο η κυριαρχία των Βενετών επί των νησίδων δεν υφίστατο. Έπομένως ο Αλή πασάς είχε το δικαίωμα να τις θέσει υπό την κυριότητά του, καθώς αυτό ήταν και απαίτηση τόσο του ηγουμένου της μονής, όσο και των προυχόντων της τουρκοκρατούμενης Άρτας. Η θετική εισήγηση πάντως του οθωμανού υψηλόβαθμου δεν βασιζόταν τόσο σε ουσιαστικά και νομικά στοιχεία, όσο ήταν αποτέλεσμα της επιρροής που άσκησε σε αυτόν κάποιος Feizulà, υπάλληλος του Αλή πασά, που συνόδευε τον αξιωματούχο της Πύλης σε όλη τη διάρκεια της έρευνας, αλλά ακόμα περισσότερο επειδή φοβήθηκε για πιθανές συνέπειες αν έπαιρνε ευνοϊκή θέση υπέρ των Βενετών.

Η έκδοση του πορίσματος δημιούργησε αντιδράσεις και κινητοποίησε τις βενετικές αρχές. Οι επεκτατικές βλέψεις του Αλή πασά ανησύχησαν τους Βενετούς, καθώς και στο παρελθόν είχαν υποστεί τις καταστροφικές συνέπειες από τις επιθέσεις του ηγεμόνα της Σκόδρας Μαχμούτ πασά στις βενετικές κτήσεις της Αλβανίας στα 1785 περίπου¹⁹. Ο βάιλος της Κωνσταντινούπολης Ferigo Foscarì, μετά από επιστολή του γενικού προβλεπτή της θάλασσας C. Wuidmann (13 Φεβρουαρίου 1796), στην οποία υπήρχε συνημμένη αναφορά του έκτακτου προβλεπτή της Λευκάδας, προέβη σε άμεσες ενέργειες για να αποτρέψει την αποδοχή του πορίσματος. Συγκεκριμένα έδωσε εντολή στο δραγουμάνο Ράλλη να συναντήσει τον εντεταλμένο οθωμανό αξιωματούχο, που βρισκόταν ακόμη στα Γιάν-

17. Για την ιερά μονή της Κορακονησίας βλ. Ν. Κ. Μουτσόπουλος, *Η Παναγία της Κορακονησίας*, Θεσσαλονίκη 2005.

18. Για το ζήτημα των σχέσεων Αλή πασά και Πύλης, βλ. Γ. Σιορόκας, *ό.π.*, σσ. 236-253.

19. Βλ. Α. Μουφίτ, *Αλή πασάς ο Τεπελενλής (1744-1822)*, Ιωάννινα 1993, σσ. 49-50· Γ. Άος, *ό.π.*, σ. 97.

νενα, ώστε να τον πείσει να αλλάξει την εισήγησή του, γιατί ένα τέτοιο πόρισμα, χωρίς νομικά ερείσματα, θα δημιουργούσε ένταση στις σχέσεις μεταξύ Οθωμανών και Βενετών. Παράλληλα προσπάθησε να πείσει ανώτερους αξιωματούχους της Πύλης ώστε να απορρίψουν το εισηγητικό κείμενο, που θα έθετε στην κατοχή των Οθωμανών τις αμφισβητούμενες νησίδες. Επίσης άρχισε έρευνα στα δημόσια αρχεία για την ανεύρεση οποιουδήποτε επίσημου εγγράφου που αφορούσε το καθορισμό των συνόρων στην περιοχή και το οποίο θα τον βοηθούσε στη επίλυση του θέματος. Κάποια μάλιστα έγγραφα παλαιότερης εποχής που είχαν υποπέσει στην αντίληψή του δικαιολογούσαν το κυριαρχικό δικαίωμα των Βενετών στα ύδατα και στις νησίδες του Αμβρακικού κόλπου και η χρήση τους θα απέτρεπε την δυσάρεστη έκβαση του θέματος. Δυστυχώς όμως η ανεύρεση των εγγράφων ήταν δύσκολη, καθώς τα δημόσια αρχεία ήταν ανοργάνωτα και ελλιπή. Πολλά έγγραφα είχαν χαθεί με το πέρασμα του χρόνου, ενώ άλλα που αναφερόταν στο ζήτημα του καθορισμού των συνόρων στην περιοχή του Αμβρακικού κόλπου ήταν ασαφή και χωρίς να δίνουν συγκεκριμένες πληροφορίες.

Για να παρακάμψει ο βάιλος τις δυσκολίες που ανέκυψαν ζήτησε από τους Οθωμανούς αντίγραφο από έγγραφο που συνόδευε την συνθήκη του Passarowitz και αναφερόταν στη χάραξη των συνόρων στην περιοχή του Αμβρακικού. Αλλά του δόθηκε, ίσως από λάθος ίσως δόλια, το κείμενο της συνθήκης του Carlovitz (26 Ιανουαρίου 1699)²⁰. Ο βάιλος υπέθεσε ότι η ενέργειες των Οθωμανών βασίστηκαν σε κάποιο από τα άρθρα της βενετο-οθωμανικής συνθήκης του 1699. Δεν έβρισκε όμως που θα μπορούσε να βασιστεί μια τέτοια άτοπη διεκδίκηση, καθώς το άρθρο 5 της συνθήκης όριζε μόνο ότι η εκμετάλλευση των κόλπων που βρίσκονταν μεταξύ της ηπειρωτικής χώρας και του Μοριά ήταν κοινή, ενώ υπήρχε όρος ότι και τα δύο κράτη θα έπρεπε να αστυνομεύουν τον χώρο. Ευελπιστούσε πάντως ότι θα έβρισκε κάποια λύση καθώς από αναφορές του βάλιου Nicolò Errizzo στα 1741 πληροφορούνταν ότι έγγραφο για το καθορισμό των συνόρων στην περιοχή, το οποίο είχε πάρει ο Errizzo από τα αρχεία της οθωμανικής γραμματείας του σουλτάνου, είχε σταλεί στους γενικούς προβλεπτές της Ανατολής, της Δαλματίας και στη γραμματεία της βενετικής συγκλήτου (Segreta²¹) για να καλυφθεί το κενό των δημόσιων αρχείων.

20. Για το κείμενο της συνθήκης του Carlovitz βλ. G. Noradounghian, *Recueil d'actes internationaux de l'Empire Ottoman*, τ. 1 (1300-1789), Paris 1897, σσ. 182-193.

21. Segreta είναι μια υποσειρά της Senato. Γι' αυτό πιστεύω ότι εννοεί μια γραμματεία της Συγκλήτου.

Θα ήταν εύκολο λοιπόν να βρεθεί το έγγραφο εφόσον το αρχείο της συγκλητικής γραμματείας δεν είχε αναδιοργανωθεί και υποστεί κάποιες αλλαγές. Ο βάιλος σκέφθηκε επίσης να ζητήσει και τη διενέργεια μιας νέας έρευνας για το καθεστώς κυριαρχίας του κόλπου από ουδέτερο πρόσωπο που θα στελνόταν από τον πασά του Μοριά, αλλά αυτή η σκέψη εγκαταλείφθηκε, επειδή κάτι τέτοιο ήταν αντίθετο στους νόμους του οθωμανικού κράτους και επειδή δεν υπόκειντο σε εφέσεις τα πορίσματα που έφταναν στην Πύλη.

Ένα ακόμη επιχείρημα που είχε σκοπό να επικαλεστεί ο βενετός βάιλος για να αποτρέψει τις αξιώσεις του Αλή στην περιοχή του Αμβρακικού ήταν να καταγγείλει στην Πύλη τα στρατηγικά σχέδια του ηπειρώτη πασά ως υστερόβουλα, δόλια και επικίνδυνα γι' αυτήν. Στα σχέδια δηλ. του Αλή, τα άμεσα ή τα μελλοντικά, ήταν, αυξάνοντας την εδαφική δικαιοδοσία του, να εγκαθιδρύσει ανεξάρτητη και αυτόνομη ηγεμονία και να αποσπαστεί από την άμεση οθωμανική κυριαρχία. Αποφαίνεται επίσης ότι ο πασάς των Ιωαννίνων επιθυμούσε να δημιουργήσει μια ανεξάρτητη δύναμη, που θα στρεφόταν εναντίον του Σουλτάνου. Το γεγονός αυτό φόβιζε την Πύλη, επειδή θα ήταν δύσκολο να τον υποτάξει, καθώς και οικονομική ευρωστία είχε αλλά και το σαντζάκι του είχε γεωφυσική προστασία. Οι αναφορές πάντως του βάιλου σε προθέσεις του Αλή πασά να καταστεί ανεξάρτητος μάλλον έπρεπε να αποδοθούν σε συγκεκριμένες σκοπιμότητες της στιγμής και όχι σε ανάλογη τεκμηριωμένη άποψη. Ο φόβος των Βενετών για κατάληψη κυρίως των ηπειρωτικών τους κτήσεις (Πρέβεζα, Βόνιτσα, Πάργα, Βουθρωτό) από τον Αλή, οι οποίες ήταν πράγματι μέσα στα επεκτατικά στρατηγικά σχέδια του πασά όπως αποδείχτηκε στο εγγύς μέλλον²², τους έκανε να υπερβάλλουν και να μιλούν περί ανεξαρτητοποίησης του και ίδρυσης αυτόνομου κράτους. Η υποστήριξη μιας τέτοιας εκδοχής από τις βενετικές αρχές ήταν πολύ ισχυρότερη για να προκαλέσει την αντίδραση του Σουλτάνου από το να διαμαρτύρονται για κατάληψη μόνο μερικών ηπειρωτικών εδαφών. Ας τονιστεί παράλληλα ότι οι απόψεις που εξέθεσε ο βάιλος περί ανεξαρτησίας του Αλή ήσαν διάχυτες τη περίοδο εκείνη, με άξονα και κριτήριο την πραγματική ή υποτιθέμενη ανυπακοή του πασά προς την Πύλη, αλλά και τα τότε κρατούντα στις απόλυτες μοναρχίες της Δυτικής και της Ανατολικής Ευρώπης. Οφείλουμε ακόμη να επισημάνουμε ότι ο Αλή πασάς στη διεκδίκηση των νησίδων του Αμβρα-

22. Για την κατάληψη της Πρέβεζας, της Βόνιτσας, της Πάργας και του Βουθρωτού βλ. Π. Αρβαντινός, *Περιγραφή της Ηπείρου εις μέρη τρία*, τ. 1, Ιωάννινα 1984, σσ. 192-211.

κικού ήθελε να έχει και τη σύμφωνη γνώμη της Πύλης, καθώς θεωρούσε τις σουλτανικές εντολές ως αδιαμφισβήτητη πηγή νομιμότητας. Αυτό τεκμαίρεται από το να καλέσει αξιωματούχο του σουλτάνου για την επί τόπου έρευνα, αλλά και από το σεβασμό που έδειχνε προς τα σουλτανικά φιρμάνια.

Ο βενετός βάιλος τέλος ισχυριζόταν ότι, εάν αποτύγχανε στις προσπάθειες του να αποτρέψει μια άσχημη έκβαση για τη Γαληνότατη στο θέμα των νησίδων, θα πρότεινε το ζήτημα να εξεταστεί σε ειδικές συσκέψεις όπου θα συμμετείχαν αξιωματούχοι και των δύο πλευρών. Πίστευε ότι αυτός ο τρόπος επίλυσης των διαφορών ήταν ο καλύτερος αφού προσέφερε τη δυνατότητα να εξεταστούν τα ζητήματα με περισσότερη ακρίβεια και λεπτομέρεια.

Στην αναφορά που έκανε προς το βενετό δόγη ο βάιλος με ημερομηνία 9 Απριλίου 1796 υπάρχουν ως συνημμένα ένας γεωγραφικός χάρτης της περιοχής του Αμβρακικού κόλπου και 5 αντίγραφα εγγράφων, περίληψη των οποίων υπάρχει στην επιστολή του. Από αυτά τα υπ' αριθμόν 1, 2, 3 και 4 δεν αναφέρονται στο καθεστώς κυριαρχίας των νησίδων στα ανοιχτά του κόλπου, αλλά κυρίως στα όρια δικαιοδοσίας των δύο κρατών στο στόμιο του κόλπου και στο καθεστώς των φόρων που επιβάλλονταν στα καράβια που εισέρχονταν σε αυτόν²³. Το Νο 6 είναι αντίγραφο από ένα υπόμνημα που υποβλήθηκε στην υψηλή Πύλη στις 2 Απριλίου 1796 από τον βάιλο F. Foscarì και αναφέρεται με συνομία στο όλο θέμα της διεκδίκησης των νησίδων του Αμβρακικού από τον Αλή πασά. Τέλος ο χάρτης είναι καθαρά γεωγραφικός όπου εικονίζονται ένα τμήμα της Λευκάδας και του Ιονίου πελάγους, όλος ο Αμβρακικός κόλπος, με τις περιοχές που ανήκαν στη δικαιοδοσία των Οθωμανών και Βενετών, τις νησίδες Κορακονησία και Βουβάλα και οχυρωματικές θέσεις των Οθωμανών γύρω από τον Αμβρακικό κόλπο.

Από την μελέτη του ανά χείρας αρχειακού υλικού καταλήγουμε στα εξής συμπεράσματα: α) Η τακτική του Αλή πασά στους χειρισμούς ζητημάτων εξωτερικής πολιτικής κατά τη θεωρούμενη χρονική περίοδο κρίνεται εκ του αποτελέσματος ότι ήταν σωστή, καθώς με την άριστη εκμετάλλευση των κενών των βενετο-οθωμανικών συμφωνιών, αλλά και με τη νομιμοποιητική συναίνεση της

23. Για το συνημμένο αντίγραφο υπ' αριθμόν 3 βλ. Ε. Βέτσιος, «Τα όρια δικαιοδοσίας Βενετών και Οθωμανών στο στόμιο του Αμβρακικού κόλπου σύμφωνα με αναφορά του βενετού μηχανικού Santo Semitecolo στα 1729», *Πρεβεζάνικα Χρονικά*, τευχ. 41-42 (Ιανουάριος-Δεκέμβριος 2005), σσ. 45-50. Τα υπ' αριθμόν 1, 2 και 4 θα αποτελέσουν αντικείμενο μελλοντικής ανακοίνωσής.

Πύλης έφερε στην κατοχή του τις δύο νησίδες Κορακονησία και Βουβάλα, που ήταν στρατηγικής σημασίας για τον έλεγχο του Αμβρακικού κόλπου. Πρόκειται για εμπειρική αντιμετώπιση πολύπλοκων ζητημάτων από έναν ικανό και χαρισματικό επαρχιακό διοικητή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, κάτι που συνέβαλε ασφαλώς και στην μακρά ηγεμονική του παρουσία στη Ήπειρο β) Το καθεστώς κυριαρχίας του Αμβρακικού κόλπου σε όλη τη διάρκεια του 18ου αιώνα φαίνεται ότι ήταν ασαφές και ακαθόριστο. Αυτό αποδεικνύεται από την έλλειψη επαρκών στοιχείων που να καταδεικνύουν με σαφή και ακριβή τρόπο το καθεστώς αυτό. Ο βενετός βάιλος στη λεπτομερή αναφορά του προς το δόγη αναφέρει ότι όλα τα έγγραφα που είχε στη διάθεση του δεν βοηθούσαν στην αποσαφήνιση αυτού του ζητήματος, ενώ και η κατάσταση αταξίας των βενετικών αρχείων της εποχής δεν βοηθούσε στην ουσιαστική επίλυσή του. Ίσως η προϊούσα παρακμή της Γαληνότατης Δημοκρατίας καθ' όλη τη διάρκεια του 18ου αιώνα, η οποία είχε αρχίσει από την περίοδο των νικηφόρων οθωμανικών κατακτήσεων στη Βαλκανική, δεν επέτρεψε την ουσιαστική και συστηματική καταγραφή ή, πολύ περισσότερο, διαφύλαξη και διάσωση αποδεικτικών στοιχείων. Ίσως ακόμη και οι συμφωνίες που υπογράφηκαν μετά τη συνθήκη του Passarowitz να μην διαφώτιζαν επαρκώς όλες τις πολύπλοκες πτυχές της χάραξης των συνόρων στην περιοχή. Αυτό μάλιστα φαίνεται και από τα έγγραφα που επισυνάπτονται από τον βάιλο στην αναφορά του προς το δόγη. Το μεγαλύτερο μέρος τους αναφέρεται στο αμφισβητούμενο επίσης καθεστώς ελέγχου του στομίου του κόλπου και όχι σε όλη τη θαλάσσια έκτασή του. Από την άλλη μεριά ο ίδιος ο βάιλος αναφέρει την ύπαρξη εγγράφων που ρύθμιζαν το καθεστώς, χωρίς όμως και ο ίδιος να είναι άμεσος γνώστης του περιεχομένου τους. Ίσως μια πιο συστηματική έρευνα των αρχειακών πηγών, βενετικών αλλά και οθωμανικών, προσφέρει περισσότερες δυνατότητες για μια ουσιαστικότερη προσέγγιση του θέματος. Άλλωστε η ιστορική έρευνα επιτυγχάνοντας κάθε φορά να συνδυάσει τους μικρούς και τους μεγάλους κρίκους της αλυσίδας των ιστορικών γεγονότων, με ποικίλο κάθε φορά βαθμό επιτυχίας, μας επιτρέπει καλύτερη προσέγγιση και μεγαλύτερο βαθμό κατανόησης του παρελθόντος. Όσα στοιχεία παρουσιάστηκαν, ωστόσο, στην παρούσα μελέτη αρκούν να καταδείξουν ότι το καθεστώς της κυριαρχίας του Αμβρακικού κόλπου κατά τον 18ο αιώνα αποτέλεσε ένα μείζον πρόβλημα για τις ομαλές σχέσεις των δύο κρατών στην περιοχή, ενώ ένας από τους κύριους στόχους αυτής της μελέτης, να προσφέρει υλικό και «λαβές» σε επόμενη έρευνα νομίζω έχει επιτευχθεί.

ΤΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

A.S.V., Senato, Dispacci Ambasciatori Costantinopoli, f. 241, dispaccio numero 201, Titolo: ARTA, Disegno rappresentante i territori di Prevesa, Vonizza nel golfo di Arta

Primo

Numero 201

Con inserte num(er)o sei

Serenissimo Principe

Si verificarono purtroppo li miei pressaggi sull' esito del tenutosi sopraluoco, onde riconoscere qual grado di fondamento avesse l' ottomano reclamato diritto sulli due scogli di Caracongià e Vuvala situati sul golfo dell' Arta.

Con lettere dei 13 febbraio, l' Ecc(ellentissimo) Signor Proveditor Ge(ner)al da Mar me ne porge lo spiacevole annunzio, accompagnando la diffusa relazione dell' Ill(ustrissimo) Proved(ito)r Es(traordina)rio di Santa Maura. Lo si attribuisce in gran parte all' esser stato l' Ottomano commissario preventivamente reso favorevole dal Passà di Gianina, principal promotore, come è noto, ed interessato nella incomoda vertenza e dall' essere sempre ad arte avvicinato da // (φ. 453v) certo Frizulà Effendi di lui aderente e fautore.

Era però nella fiducia l' Ill(ustrissimo) Trevisan, che al momento del di lui regresso a questa parte smentir potesse la rilasciata informazione ed avrebbe rappresentato alla Porta lo stato di violenza in cui egli si ritrovava al momento di segnarla.

Abbenchè non mi sembrasse a dire il vero molto probabile una tal suposizione che avrebbe gravemente esposto l' Ottomano e lo attribuisce piuttosto al desiderio del zelante cittadino, onde l' affare riportasse un esito men sfortunato, non isfuggi non pertanto il cenno alla mia esattezza nel prossequimento della malagevole sua trattazione //(φ. 454r) Ho dunque commissionato il Dragoman Ralli di portarsi sulle tracce di esso commissario - il quale a norma delle indicazioni dell' Ill(ustrissimo) Trevisan dovevo io già credere restituito a questa parte - indagare la di esso lui disposizione e ritrovandolo quale mi si faceva sperare, cercar di

sempre più ben disporlo, concertando il modo per approfittarne senza ritardo.

Mi riportò il Dragom(an)o che ritrovavasi tuttavia esso ministro in Gianina, in attenzione del firmano, che lo autorizzi nel porre al possesso gli abitanti dell' Arta delli due scogli in questione e che anzi lo aveva egli con repplicate lettere sollecitato, onde deffinita la vertenza, poter finalmente ritornarsene in patria, dopo tanti // (φ. 454v) mesi occupati con non lieve dispendio in un affare di si poco momento.

Ho continuato nulla ostante dal canto mio nel interessare li miei confidenti per indurre il Reis Effendi a ritrovare con qualche ripiego onde render vane le informazioni uniformi pervenute alla Porta, non solo di esso ministro, ma di tutti li vecchiardi dell' Arta e del Passà di Gianina, corroborate tutte da rispettivi illam, soli documenti che riportano sempre tutto il di loro valore, per sistema di questo governo, come ho già rassegnato colli miei preeced(ent)i num(er)i 196-198. Mi sono pure occuparo senza fine nell' indagare in // (φ. 455r) questo Publico Archivio, riddotto in ora nel miglior possibile sistema, se per avventura vi esistesse un qualche documento da potermi utilmente servire.

Assicurò il Reis Effendi, persona che ha la massima influenza sul di Lui animo, di non poter in questo caso arbitrare, poichè dopo le solenni attestazioni pervenute alla Porta, non lo era più del di lui potere, non solo, ma neppure in quello dello stesso Sultano.

Mi consigliò quindi a non più oltre insistere poichè cosa già del tutto inutile e mi ricordò quale era la mia situazione in faccia al Capitan Passà, tanto interessato nella deffinizione //(φ. 455r) della vertenza.

Alcuni documenti poi di epoca remota caduti a miei riflessi sembrano riprovare sempre più il preteso publico esclusivo diritto sulle acque e scogli dell' indicato golfo. Quindi rillevano la opportunità che si avesse evitato una simile contestazione, il di cui sfortunato esito, poichè non appoggiato ne da trattati ne da convenzioni, era facile a prevedersi come ho già altra volta rassegnato.

Sarebbe stato desiderabile che si avesse cercato di sopirla al momento del suo nascer, allo quando cioè fu promossa dall' investitura Louropulo nel 1793.

Non mancarrò mezzi per condurre alli proprii interessi li subordinati // (φ. 456r) limitrofi comandanti e si potevano forsi tanto più utilmente impiegarli in questa circostanza, promotore immediato essendo della vertenza per quanto rilleva l' abate del convento di Caracongìa, poichè ne pretende il dominio.

Ignara sempre questa carica del reclamo ed ottenutosi dal sagace Passa di Gianina che fosse a quella parte inoltrato il Ministro della Porta senza mia

conoscenza, affine di verificare il sopraluoco; non ero io poi nella possibilità di impedirlo, allorquando in relazione alla plausibile recredenza dell' Ecc(ellentissimo)mo Widiman di annuirvi, per la irregolarità del metodo tenutasi, ho rilasciata la lettera // (φ. 456v) che mi fù chiesta da questo Governo.

Il firmano che mi onoro di accompagnar al n(umer)o 1 emanato fino dal anno 1726, esenta tutti li bastimenti che fanno scala all' Arta dal pagare alcun diritto di dogana al Proved(ito)r di Prevesa o ad altro comandante.

Sta in esso firmano chiaramente espresso che una parte della bocca di Prevesa, rimasta fosse all' eccelso Impero; e per esser stata quella una delle materie che si contendevano, si fece sapere alli Veneti che rimaner dovesse allo stesso il luogo del passo; e per essere distante da Prevesa lo spazio di quaranta otto ore di camino e per essere basse le acque // (φ. 457r) dalla parte della sudetta bocca di Prevesa.

Sembra alla mia riverenza che se il preteso publico diritto su quelle acque e scogli avesse un fondamento legale, si sarebbe per cosa certa in quel momento spiegato, non potendosi giammai suporre, posto in dimenticanza da un lungo corso d' anni o dalle vicende alle quali soggiacquero li Publici Archivi e per cui attribuir si deve la perdita di alcuni essenziali documenti, giacchè a quell' epoca recente era la demarcazione de' confini, ne si poteva ignorare a quali limiti estesa.

Pure ritorno anzi nel dispaccio de' num(eri) 27 dell' in allora Ecc(ellentissimo)mo Ambasciator Es(traordinario) Carlo Ruzzini, al n(umer)o 2, che si consiglia a // (φ. 457v) a cercare espedienti li quali allontanino riccorsi di questa barbara Corte, aggiustino le differenze in maniere convenienti a publici riguardi, poichè il consiglio più utile alli publici interessi.

Anche nella informazione estesa nel 1729 dal ten(en)te coll(onel)o ingegnere Semitecolo al n(umer)o 3 sullo stesso argomento, dichiara egli che non sa ne vede dai limiti già espressi per la circonferenza della nostra stabilita linea che sia stata in allora menzione alcuna riguardo alla bocca del golfo dell' Arta; ed uniforme è pure la relazione dell' Avvocato Fiscale al n(umer)o 4. //(φ. 458r)

Si potrebbe adunque al più suporre che su questo articolo riportati si fossero li commissari al precedente trattato di Carlovitz; ma ciò anche supposto, non trovo fondamento di poter appoggiare la astrata asserzione, giacchè come ho rassegnato nel preced(en)te n(umer)o 198, l' articolo quinto prescrive solo che l' utile dei golfi, li quali si ritrovano fra la terraferma e la Morea sia comune; e dall' una e dall' altra parte si conservino netti et im(m)uni da cattiva gente.

Infatti sembra che così pensassero anche li maggiori sapientissimi di Vostre Eccellenze poichè nella ducale di risposta al Ruzzini 11 mag(gi)o 1720 sta indicato

che vengono agradite pur // (φ. 458v) le mire di non intorbidare la deffinitione degli affari in allora vertenti con più oltre insistere nell' affar riguardante la punta di Prevesa e di quelle peschiere, ne militandovi pure tutti li dovuti fondamenti et i dubbi anzi di insorgenze sopra le stesse fortezze di Prevesa e Vonizza.

Quale sia poi la topografica situazione delle due Provincie di Prevesa e Vonizza e quale la di loro littorale estesa in confronto della ottomana in quel golfo, potrà l' ecc(ellentissimo)mo Senato riconoscerlo dall' unito abozzo di disegno al n(umer)o 5 ciocchè non è di minor peso a favore degli Ottomani.

Mi sarebbe nulla ostante riuscito assai grato di avere sotto // (φ. 459r) l' occhio l' istrumento della demarcazione de' confini, relativo al trattato di Passarovitz; ed io credevo anche di averlo procurato a questo Archivio, come ho rassegnato col mio precedente n(umer)o 196; ma o sia per uno involontario sbaglio, come mi si vuol far suporre, o per quegli artificiosi ragiri proprii già di questa nazione, mi venne esibito invece quello di Carlovitz.

Caduta essendo però la fortezza di Prevesa in potere della Republica Ser(enissima), a quell' epoca, nella quale dovrebbe in conseguenza aver principio il Veneto Dominio sul golfo dell' Aria, dovrebbe farne parola l' indicato istrumento, ma è solo uniforme al capitolo quinto del trattato. // (φ. 459v)

Non reputando prudente il produrre nuove istanze al Reis Effendi, onde sia riparato allo sbaglio nell' attualità massime in confinaria contestazione, mi riuscì di ritrovare nelli dispacci del fù ecc(ellentissimo)mo Bailo Cav(alie)r Erizzo n(umeri) 224, 234, 253, aver egli in relazione a ducale 18 novembre 1741 more veneto, diretto a riparare con sapiente consiglio la mancanza, procurato dalla Ottomana Cancell(er)ia; e fu poi rimesso in esemplari alli Ecc(ellentissimi)mi Proved(ito)ri Gen(era)li di Levante e Dalmazia, non meno che in cotesta segreta.

Sarà adunque facile il rinvenirlo nella stessa, giacché non è sucetibile di quelle vicende, a quali vanno // (φ. 460r) fatalmente gli altri soggetti; e reputesi opportunissimo che ne fossero estese diligenti indagini per rinvenirlo e quindi a diffonderne degli esemplari in questo e negli altri archivi.

Ad onta di quanto ho rassegnato sulla impossibilità di poter validamente sostenere in questo caso la pubblica causa, se mi risultano di poco momento li due reclamati scogli, meritano nulla ostante serio riflesso le mire del Passà di Gianina, dirette a dilatare sempre più quella parte del di lui dominio; al formarvi dei militari stabilimenti ed all' instituirvi de' legni armati, come ne vengo diffusamente raguagliato dall' Ecc(ellentissimo)mo Widuman.

E cosa certa che allorquando avesse luogo l' imaginato piano // (φ. 460v)

esposti gravemente sarebbero li pubblici riguardi e resa vieppiù precaria diverrebbe la politica situazione delle due Provincie di Prevesa e Vonizza.

Innutili le mie rappresentazioni, perchè dietro alle avvedute indicazioni dell' Eccellenza Sua, fosse rinnovato il sopraluoco col mezzo di imparzial persona da spedirsi dal Passà di Morea, asserendo il Reis Effendi che ciò si oporterbe alli metodi di questo governo; e perchè non succetibili di apellazioni gli atti pervenuti alla Porta, ho creduto per ultima rissorsa l' estendere il memoriale al n(umer)o 6.

Dichiaro con questo non essere altrimenti vero che li Veneti // (φ. 461r) comissionati abbiano riconosciuto il reclamato ottomano diritto, come si azzardò di rappresentare al Governo; deviando qui [...] destrezza dall' essenzialità dell' argomento, mi sono [...] dare il maggior peso alle supposte mire di esso Passà contrarie alli trattati; et ho procurato un maggior rissalto a tali rappresentazioni col accompagnare il disegno del forte da esso lui innalzato sulla punta di Cochino all' imboccatura del golfo dell' Arta, in faccia a Prevesa e quello pure dello scoglio di Vuvala, illustrati entrambi con alcune opportune annotazioni scritte in idioma turco.

Fece destramente rillevare che rendendosi sempre più potente // (φ. 461v) esso Passà, avrebbe procurato un giorno anche allo stesso Sultano delle gravi molestie, come riflette con avvedutezza l' Ecc(ellentissi)mo Widiman; che si rende inutile lo studio dell' Ecc(ellentissi)mo Senato e quello de' suoi comandanti e ministri, allorquando non sia lo stesso anche per parte della Eccelsa Porta. Dimostrai allatata apprensione che rinnovar si possino in brieve a quella parte le straggi, gli incendi e tutti gli orrori commessi altre volte impunemente nella veneta Albania dal Passà di Scutari; ed ho chiuso per verità con forense ragionamento da cui ne sono documentato che il reciproco interesse delli due stati richiedeva rimaner dovesse il golfo // (φ. 462r) dell' Arta e suo littorale nello stato di prima, dichiarandomi pronto a concorrere a quanto più facilitare potesse l' ostenimento di così essenziale oggetto.

Con sifatto ragiro di parole e coll' imponente aspetto di probabili disastrosi vaticini, ho studiato di condur(r)e questo Governo al contemplato oggetto giacchè per le ragioni esposte percluso mi era l' adito di sperarlo in altro modo.

Ho potuto estendere con qualche energia anche questo secondo memoriale, senza pero espor(r)e in alcun modo li pubblici riguardi, per sapere che la Porta riguarda il Passà di Gianina assai di mal occhio, poichè adombrata dalla sempre maggiore // (φ. 462v) di lui potenza e conoscendo che al bisogno diffidi sarebbe il soggiogarlo, poichè protetto quel sanjacato dalla fisica sua situazione.

Non posso rassegnare a Vostre Eccellenze peranche l' esito, mentre ritrovandosi gravemente amalato il Drag(oma)n della Porta e cadendo in questi giorni le feste del Bairan, il Reis Effendi si riservò ad una risposta nella ventura settimana.

Se però dopo di aver esaurito quanto era del mio potere, dovesse l' affare riportare un sfortunato successo, come ogni ragione mi fa temere e con la perdita delli due reclamati scogli, si rendesse sempre più imminente il pericolo che il Passà di Gianina verificar potesse il contemplato piano, si // (φ. 463r) riconoscerà forse che l' affare abbia ad essere trattato in apposite conferenze, come si pratica sempre da tutti gli altri Esteri Ministri e da quelli pure di Vostre Eccellenze ne tempi addietro.

E utilissimo questo metodo ne' gravi affari, poichè offre l' adito di rappresentare tutto con esattezza; e più facilmente soglion sul momento gli obbietti appoggiando in ogni vista le proprie ragioni, ciocchè non è permesso in una carta, nella quale anche per li metodi di questo Governo si richiede la maggior brevità.

Tranquillo dal canto mio per la certezza di aver posto in // (φ. 463v) opera quanto era del mio dovere e richiedeva il zelo mio cittadino, che fu la sola norma delle mie direzioni nel lungo corso del difficile Ministero e nella malagevole strattazione di tanti e così complicati affari, io ne rimetto il giudizio alla sempre eguale equità dell' Ecc(ellentissimo)mo Senato e di cadauno di Vostre Eccellenze. Grazie.

Pera di Cos(tantino)p(o)li li 9 aprile 1796.

Ferigo Foscari B(ail)o alla Porta // (φ. 464v)

1796 9 ap(ri)le

Re(cevu)to 7 maggio

Bailo Cos(tantino)p(o)li n(umer)o 201 con 6 inserte. //

ASV, Senato, Dispacci Ambasciatori Costantinopoli, filza 241, dispaccio numero 201, inserta n. 6. φφ. 475r-476v

f. 475r

Inserta numero 6 in dispaccio numero 201 [επάνω αριστερά στο περιθώριο]

Copia di memoriale fatto produrre all' eccelsa Porta li 2 Aprile 1796 dall' eccellentissimo Bailo signor Ferigo Foscari.

Il risultato del tenutosi soprалуogo sulli due reclamati scogli di Caracongià e Vuvala, situati nel golfo di Prevesa, viene con recenti lettere riportato al Bailo di Venèzia dal Provveditor General di Corfù.

Ben lontani li veneti commissari dall'esser stati convinti, come si vuol supporre delle ragioni addotte in prova dell' ottomano preteso diritto sulli scogli medesimi, vi abbiano rinunziato; sostennero anzi ad evidenza il remoto non mai contrastato loro possesso per parte della Repubblica, senzacché lo si abbia potuto confutare dalla parte avversaria.

Suggizionato però il ministro della Eccelsa Porta dalla presenza di certo Feizulà, aderente al comandante di Gianina, principal promotore della molesta vertenza e nel timore anche di essere esposto ad una qualche amarezza favorindo li Veneti, come sembrava inclinato, segnò, suo malgrado, informazione qual era contemplata da esso comandante.

Tale il rapporto pervenuto da Corfù vorrebbe nulla ostante il Bailo di Venezia dimostrarsi aderente per quanto è possibile alli desideri della Eccelsa Porta, ma contemplando il reclamo delle mire secrete e meritevoli del più serio riflesso, deve egli renderle note a questo eccelso governo con l'oggetto quegli amichevoli espedienti che meglio convengono ll (φ. 475v) alla quiete ed all'interesse dei rispettivi stati.

Di qual carattere torbido ed inclinato alla indipendenza sia ali passà di Gianina, lo conosce abbastanza la Sublima Porta ed ancor più li Veneti, poiché esposti a frequenti molestie, possibilmente dissimulate in riflesso al sovrano da cui dipende.

E' già da alcuni anni che egli è intento ad estendere il di lui dominio anche dalla parte del golfo di Prevesa, al di cui litorale va edificando delle fabbriche col

pretesto che servir abbiano a contener mercanzie ma le quali sono in fatto de' piccoli forti.

Quello di recente innalzato nella pianura detta Cochino, in faccia a Prevesa, chiama a giusta ragione sopra ogni altra la osservazione del veneto governo e la richiede in fatto, come lo potrà riconoscere la Eccelsa Porta dall'unito disegno numero 1.

Sull'appoggio anche del Capitolo XII del trattato di Passarovitz, il Bailo precettore cavalier Foscarini instò replicate volte alla Eccelsa Porta fin dal 1790, affinché essi forti atterrati venissero ed impediti non meno nuove costruzioni di tal natura; lo stesso fece pure l'attual Bailo, ma non si diede mai gran peso alle di loro rappresentazioni.

Ora depurate notizie assicurano che contempi esso passà d'innalzarne anche sullo scoglio di Vuvala, tenervi delle milizie, istituirvi de' legni armati e a dominare in conseguenza tutto quel veneto golfo e litorale. Il (φ. 476r)

Situato esso scoglio la dove le due venete provincie di Vonizza e Prevesa vi aprono l'ingresso, come pur risulta dall'altro disegno numero 2 lo è pur circondato esternamente dalle venete importanti isole di Santa Maura, Zante, Ceffallonia e Corfù, ove esistono sempre, come è ben noto, gran parte della veneta squadra.

E' superfluo, in conseguenza, far conoscere quanto sarebbe ferace di perenni estrazioni inconvenienti l'imaginato piano allorquando avesse luogo e quanto sia questi opposto al chiaro senso delle sacre capitolazioni ed al vicendevolesse interesse delli due stati.

Applicato sempre il veneto Senato, li suoi ministri e comandanti nello studio della più esatta osservanza delli trattati medesimi e in quello pure di allontanar qualunque molesta emergenza per parte de' Veneti, è nel diritto di ripetere una eguale corrispondenza anche dal canto della Eccelsa Porta.

Si tratta d'impedire a tempo il pericolo di vedere rinnovate anche a quella parte le straggi, gl' incendi e le continue gravi molestie sofferte impunemente e con vera ingiustizia per lungo corso d'anni dalla veneta Albania per opera di altro comandante passà di Scuttari, dipendente da potenza amica e prediletta qual è la Sublime Porta: eccessi che invano si tentarono poi di vindicare da essa poichè trascurato si ebbe di porre un' argine a tempo all' Il (φ. 476v) incremento della di lui forza e indipendenza.

Condotto adunque da così essenziali oggetti il sottoscritto Bailo di Venezia chiede che il golfo di Prevesa e suo litorale abbiano a rimanere nello stato di

prima e, come prescrivono li trattati, pronto egli a concorrere a quanto può influire ad ottenere così importante oggetto.

Egli è nella maggior certezza di ritrovare nella Eccelsa Porta la più desiderabile adesione in argomento di così delicato rapporto ed in cosa che contempla a sempre più restringere li vincoli di reale amicizia con cui sono fortunatamente uniti li due governi.

Coglie intanto esso Bailo questo incontro per desiderare a sua eccellenza il Reis Effendi lunga serie d'anni egualmente prosperi e felici.

Ο Χειρόγραφος χάρτης
f. 478r

Πάνω στο τοπογραφικό σχέδιο αναγράφονται μια σειρά ενδείξεις, οι οποίες αναφέρονται παρακάτω και έχουν ως εξής:

[από επάνω αριστερά προς τα δεξιά]

Situazione di Santa Maura I

Mare Jonio I

Territorio di Prevesa I

Imboccatura del Golfo dell'Arta o sia di Prevesa di promiscua giurisdizione I

Nuova Fortezza I

Terre Ottomane di Cochino I

Terre Ottomane I

Terre Ottomane I

Littorale di Vonizza I

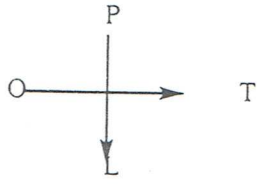
Scoglio di Vuvala in quistione I

Penisola di Caraconizza in questione I

Littorale Ottomano I

Littorale Ottomano I

Nuova Fortezza Ottomana I

f. 478v

Inserta in dispaccio de numero 201